

SEKEROMLATY KULTURY SE ŠŇŮROVOU KERAMIKOU V MUZEJNÍCH SBÍRKÁCH JIŽNÍHO PODBRDSKA

MIROSLAV DOBEŠ – RASTISLAV KORENÝ

Úvod

Nálezy eneolitického stáří na Příbramsku nejsou nijak výrazné, s výjimkou středního Povltaví se víceméně omezují na několik desítek kusů broušené industrie a jistý podíl industrie štípané, ve většině případů pochopitelně obtížně datovatelné. Soupisy broušených předmětů, obecně neolitického až eneolitického stáří, seskupené v úvodu studií o době bronzové v jižních Čechách (Eisner 1923, 13-15; Hájek 1954, 116-117), jsou v poslední době doplňovány jak novými nálezy, tak artefakty dosud zasutými v různých místních sbírkách (viz Sklenář 1990 pro Sedlčansko, Fröhlich 1993 pro Březnicko).

Jedinou oblastí se souvislejším eneolitickým osídlením na Příbramsku, jak uvedeno výše, je střední Povltaví (Pleslová-Štiková 1969, 73, obr. 4; Sakař – Sklenář 1987, 10). Pochází odtud již několik více či méně početných keramických souborů. Nejspíše eneolitického stáří je podivně zdobená keramika, nalezená při systematickém výzkumu hrazanského oppida (Jansová 1988, Taf. 175:10-12; Korený 2006, 7). Zbylé datovatelné nálezy z regionu ve všech případech spadají do závěru středního eneolitu a bývají v literatuře uváděny zpravidla jako chamské (Pleslová-Štiková 1969, 80, 88). Jde především o keramiku ze skalnatého ostrohu Malé (Dolní) Kolo nad pravým břehem Vltavy u Nalžovického Podhájí, kde byly systematickým výzkumem v roce 1950 mj. zachyceny údajně též zbytky 7-8 chat (Horáková-Jansová 1951; Sklenář 1990, 36-38). Další keramika obdobného stáří je doložena z Čími-Hrdličky (Hrala 1964; týž 1968), Zvírotic (Pleslová-Štiková 1969, 73, pozn. 15; Sklenář 1990, 52) a nověji několika zlomky keramiky z Vestce, snad eneolitickými (Smejtek 2000, 36, obr. 5:12 a 17). Na místní poměry jsou zde četnější i ojedinělé nálezy broušené industrie (srv. Hájek 1954, obr. 2), ovšem jen někdy chronologicky přesněji zařaditelné (kupř. středoe-neolitická sekerka typu Slánská hora z Hrazan: Pleslová-Štiková 1969, 72; Jansová 1988, Taf. 96:18, č. př. 407/56-189).

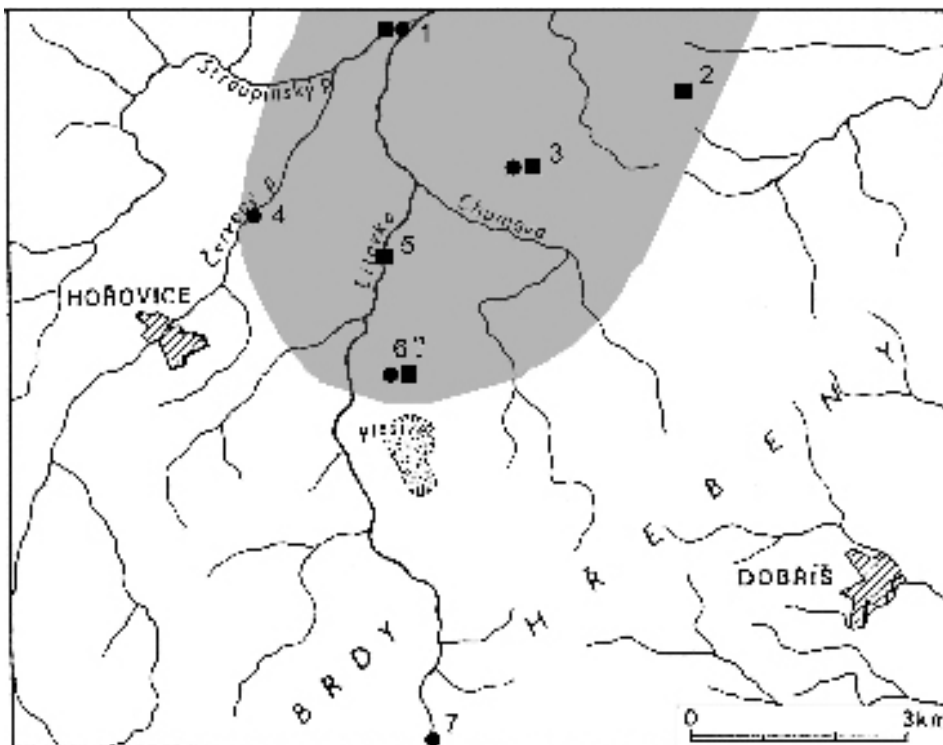
Památky prokazatelně datované do mladého eneolitu dosud nebyly z Příbramska známy. Teprve dodatečně ohlášený nález sekeromlatu šňůrové keramiky z Bratkovic/Hluboše může poněkud zaplnit zející mezeru v daném regionu mezi středním eneolitem a starší dobou bronzovou. Další dva sekeromlaty, publikované v tomto příspěvku, byly zařazeny pouze z důvodů jejich uložení ve sbírkách Hornického muzea Příbram a Městského muzea v Blatné¹.

Popis nálezů

Bratkovice – Hluboš, okr. Příbram, obr. 2.

Nálezové okolnosti: pravděpodobně v roce 1913 přinesli žáci obecné školy v Hluboši svému řídícímu učiteli Václavu Podlahovi kamenný sekeromlat, který našli v údolí Litavky na poli mezi Bratkovicemi a Hluboší (obr. 1:7). Tolik stručná historie, ústně předávaná po tři generace v rodině, než nález na počátku listopadu roku 2006 předal pan Václav Podlaha, vnuk výše jmenovaného, do sbírek příbramského muzea.

Popis: sekeromlat českého typu. Délka 74, šířka 44 a výška v místě násadního otvoru 34 mm. Násadní otvor v podobě písmene V, s výraznými stopami vrtání a fasetkou jako pozůstatkem po vyražení zbytku vý-

Obr. 1. Mapa lokalit kultury se šňůrovou keramikou severně a jižně od hřebene Brdů v širší oblasti Hořovicka, šedým podbarvením zvýrazněno mezní rozšíření středočeské oikumeny dané kultury směrem na jihozápad. Čtverečky jsou znázorněny nálezy keramiky, kroužky broušená industrie. 1 – Zdice, 2 – Vinařice/Bacín, 3 – Želkovice, 4 – Praskolesy, 5 – Lochovice, 6 – Lhotka, 7 – Bratkovice/Hluboš. Podklad mapy podle Motykové 1992, obr. 1, doplněno dle Stolze a Matouška 2006, 97-98, 230-238 a Sklenářové 2000. Sestavila B. Hružová.

Abb. 1. Karte der Fundstellen der Kultur mit Schnurkeramik im Gebiet von Brdy in der breiteren Umgebung von Hořovice. Grau – die maximale Ausbreitung der mittelböhmisches Ökumene der Kultur mit Schnurkeramik, Viereck – Keramikfunde, Kreis – Funde der Steingeräte.

vrtku. Průměr otvoru činí 12 svrchu a 15 mm zespodu. Mlátek je na obou koncích znatelně otlučený, otázkou je, zda primárně či sekundárně. Hmotnost 188 g.

Uložení: Hornické muzeum Příbram, přír. č. 48/2007.

Polabí (?), obr. 3.

Nálezové okolnosti: není vyloučeno, že sekeromlat se do sbírek příbramského městského muzea dostal již v roce 1930, patrně se sbírkou Maxe Buchara, i když údaj z prvního muzejního inventáře vedený pod inv. č. 1446 („sekerka neolithová“) se k němu i přes celkem zanedbatelný počet broušené industrie ve sbírce vůbec nemusí vztahovat. Navíc nebyla tehdejší evidence přírůstků vedena zvlášť pečlivě, kupř. vůbec nebyly zapsány depoty středověkých mincí (k tomu Korený – Novák 2004). Sekeromlat je tedy bezpečně kontrolovatelný až v inventáři J. V. Bezděky z r. 1954, kde je uveden pod č. 6082 slovy „mlat z mladší doby kamenné se šňůrovou keramikou, asi z Polabí“.

1/ Za možnost publikace sekeromlatu z Mělnicka děkujeme řediteli Městského muzea v Blatné Mgr. Karlu Petránovi.

Popis: sekeromlat českého typu. Délka 115, šířka 42 a výška v místě násadního otvoru 37 mm. Násadní otvor v podobě písmene V, s výraznými stopami vrtání, jeho průměr činí 14 mm svrchu a 16 mm zespodu. Břit i tyl potlučeny. Hmotnost 272 g.

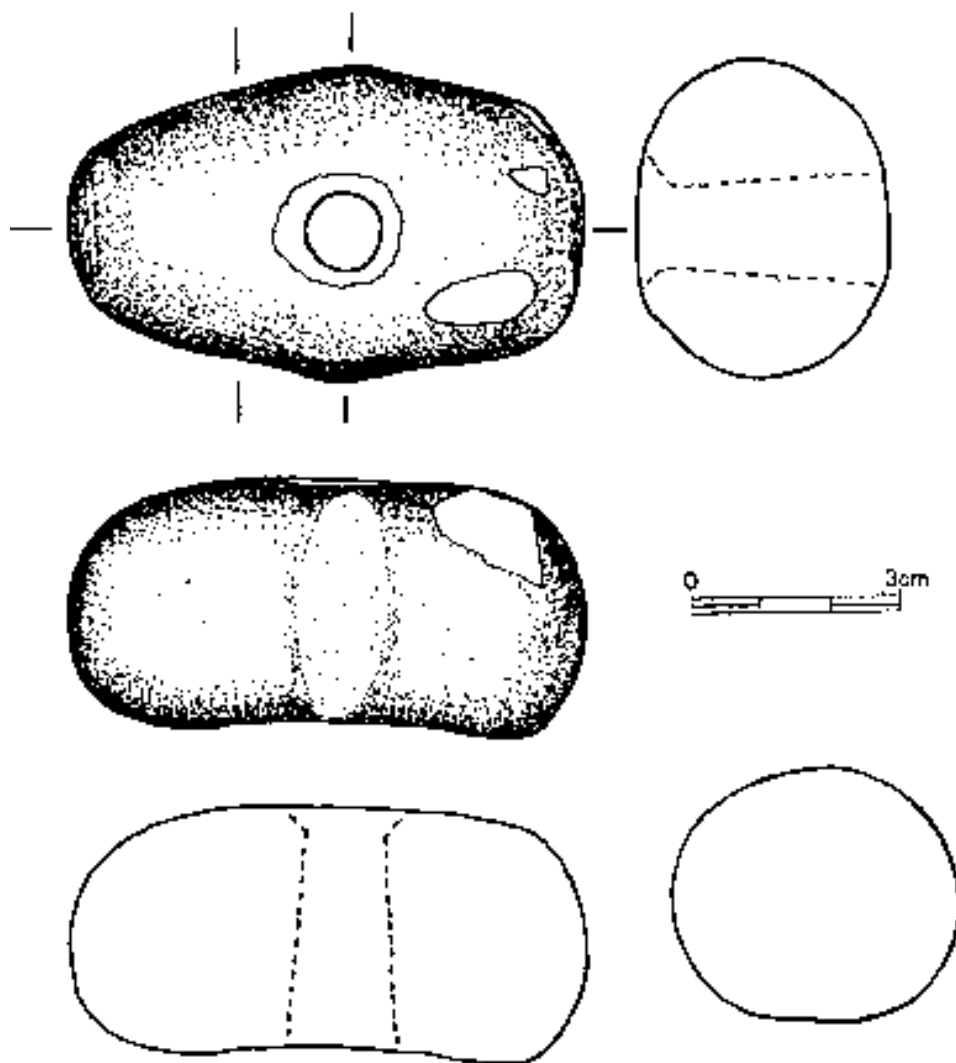
Uložení: Hornické muzeum Příbram, přír. č. 156, inv. č. A 213 (6082).

Mělnicko (?), obr. 4.

Nálezové okolnosti: dar R. Antonínové (Mělník) asi ve 20. letech minulého století, možná i dříve.

Popis: fasetovaný sekeromlat. Délka 133, šířka 48 a výška v místě násadního otvoru 34 mm. Násadní otvor v podobě písmene V, s fasetkou a téměř zahlazenými stopami vrtání. Jeho průměr činí svrchu 18 a zespodu 20 mm. Břit potlučený, s dobře pozorovatelným nerovným ohlazením odlišným od hladce zabroušeného povrchu (pracovní stopy?). Hmotnost 348 g.

Uložení: Městské muzeum Blatná, přír. č. B592.

Obr. 2. Bratkovice – Hluboš, okr. Příbram, sekeromlat českého typu.

Abb. 2. Bratkovice – Hluboš, Kr. Příbram, Streitaxt des böhmischen Typus.

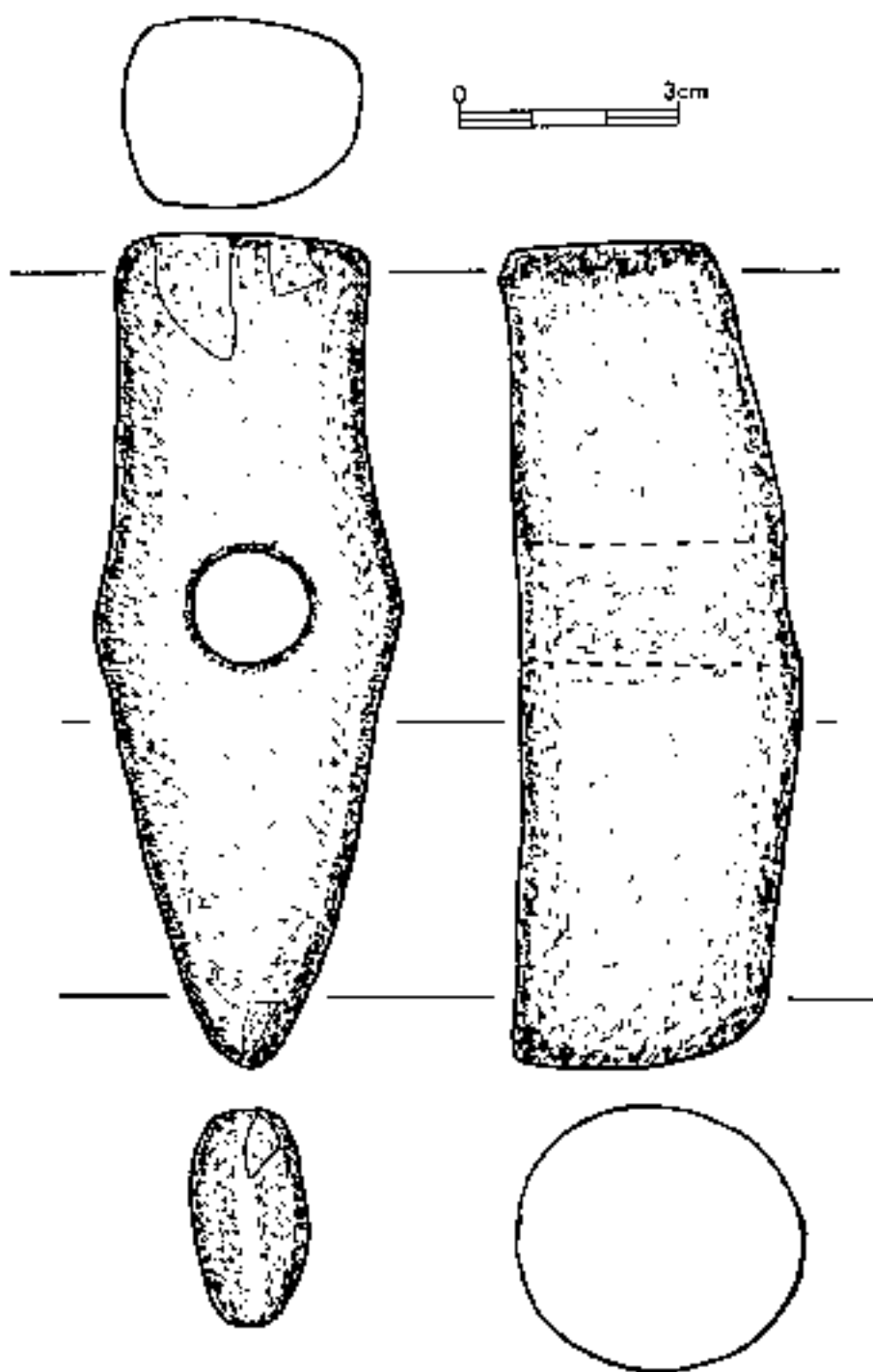
Typové určení sekeromlatů a jejich chronologické zařazení

Všechny tři sekeromlaty představují výrazné a kulturně zcela nezaměnitelné typy kultury se šňůrovou keramikou. Exemplář z Mělnicka dokonale zapadá do početné množiny fasetovaných sekeromlatů, přesněji jde o Buchvaldkův typ FHA2a (*Buchvaldek 1967*, 52-53, Abb. 7), který je dnes v českých nálezech společně s variantou FHA2b zastoupen bezmála 300 kusy, z toho cca 40x v hrobech. Chronologicky se váže převážně na nálezovou skupinu II, i když jeho výskyt v celcích skupiny III též není ojedinělý (*Buchvaldek 1986*, 91, 106). Oba zbylé kusy představují typické exempláře různých variant sekeromlatu českého typu (*Buchvaldek 1962*), doloženého asi 200 jedinci. Exemplář z Polabí reprezentuje formu BHA2 a nález z Bratkovic/Hluboše variantu BHA3. Obě varianty jsou příznačné jen a pouze pro lokální III. nálezovou skupinu a na rozdíl od sekeromlatů fasetovaných, jak napovídá již jejich název, jsou rozšířeny pouze v české oikumeně šňůrové keramiky (*Buchvaldek 1967*, 53-54, Abb. 75; *týž 1986*, 91, 105-106).

Sekeromlat z Bratkovic/Hluboše a jihozápadní výběžek středočeské oikumeny šňůrové keramiky

Zatímco oba exempláře z Polabí, navíc prosty jakýchkoli bližších nálezových okolností, představují v místě nálezu víceméně běžné tvary a jsou pozoruhodné spíše neobvyklým místem uložení, je sekeromlat z Bratkovic/Hluboše skutečně unikátní. Jde totiž o první středočeský nález jihovýchodně od hlavního hřebene Brdů, navíc s celkem solidními nálezovými okolnostmi, což není u broušené industrie z periferních oblastí zrovna obvyklé.

Stávající oikumena šňůrové keramiky zasahuje až k severozápadnímu úpatí Brdů v Hostomické kotlině, vzdáleného cca 12 až 15 km od místa nálezu popsaného sekeromlatu. Tato oblast představuje jihozápadní výspu české šňůrové keramiky, která je zde zastoupena několika málo lokalitami s ojedinělými nálezy keramiky či broušené industrie, případně osamocenými hroby (souhrnně viz *Buchvaldek 1967*, 158; *týž 1986*, 151, obr. 41; *Stolz – Matoušek 2006*, 233-238). Nejbližší se Bratkovicím/Hluboši nachází lokalita Lhotka, považovaná za nejjižnější hrobový nález šňůrové keramiky v Čechách. Jde o zlomek amfory a sekeromlat uložený původně v měšťanské škole v Hostomicích a získaný okolo roku 1926 Národním muzeem (inv. č. 14580 a 14581). Dle některých indicií byl objeven na katastru sousední Lhotky (*Böhm 1927*, 51), i když tato lokace není prosta pochybností. Každopádně lze vzhledem k místu původního uložení omezit okruh možných nalezišť nejspíše na nejbližší okolí Hostomic, podivná je ovšem fragmentární povaha sekeromlatu, která není pro hrobové nálezy příliš typická (*Stolz – Matoušek 2006*, obr. 45). Pozoruhodný osud provází archaický pohár, nalezený již někdy okolo roku 1846 v nedalekých Lochovicích (*Stolz – Matoušek 2006*, obr. 44), který se v roce 1850 dostal spolu s Pachlovou sbírkou do Národního muzea (inv. č. 14451). Od dob Stockého byl dlouhou dobu veden pod nalezištěm Beroun, až v poslední době byla jeho identita opět uvedena na správnou míru (*Sklenář – Sklenářová 2000*, 231, obr. 3). Pohár je zachován prakticky v úplnosti, velmi pravděpodobně tedy pochází z hrobu. Jisté pochybnosti vzbuzuje datování vejčité nádoby z nedalekých Želkovic, nalezené patrně při melioračních pracích na návrší Vinice někdy okolo roku 1899 (*Sklenář – Sklenářová 2000*, 229-230, obr. 2). Může náležet jak kultuře se šňůrovou keramikou, tak zvoncovitým pohárům, v širším okolí lokality též zastoupeným. Ze stejného katastru pochází ještě ojedinělý nález sekeromlatu českého typu, zakoupeného Národním muzeem (inv. č. 20611) od pražského starožitníka Chaury před rokem 1921 a mylně publikovaného pod katastrem stejného názvu v okrese Louny (*Dobeš et al. 1991*, 105, obr. 36: IA; *Stolz – Matoušek 2006*, obr. 46). Z dalších souborů lze jmenovat soubor broušené industrie z Praskoles, který je interpretován jako poslední stopa po zničeném pohřebišti (*Benková – Prostředník – Stolz 2000*, 50-51, tab. 3:4-6) a unikátní nález sídlištní keramiky ze skalní pukliny na vrchu Bacínu u Vinařic, zjevně neprofánního charakteru (*Matoušek – Turek 1998*, obr. 9).

Obr. 3. Polabí (?), sekeromlat českého typu.
Abb. 3. Elbe-Gebiet (?), Streitaxt des böhmischen Typus.

Výčet lokalit je možné zakončit poukazem na několik předmětů či celků z katastru Zdic, odkud pocházejí ze tří či čtyř poloh jak nálezy broušené industrie, konkrétně dva sekeromlaty, tak drobné zlomky šňůrové keramiky (*Stolz – Matoušek 2006*, 237, obr. 48). Na základě domněnky výkopce bývá s výhradou jako šňůrový uváděn též kostrový hrob vyzvednutý v roce 1949 při jižním okraji Zdic, na parcele 738/2. V hrobě vyplněném tmavým hlinitým zásypem spočíval na pravém boku silně strávený pohřeb skrčence, orientovaný lebkou k jihovýchodu a vybavený pouze broušenou sekerou, dle nálezce „blízkou sekerám k. šňůrové“ a čepelí z baltského pazourku (*Maličský 1951*, 162-163; NZ čj. 98/51 ArÚ AV ČR). Sekera s nepravidelně zahroceným týlem je však prosta prvků typických pro tesly a sekerky šňůrové keramiky, tj. hrubě otesaného povrchu, přecházejícího do zabroušeného břitu jako jediné hlazené části artefaktu. Sám autor píše, že je asymetrická, orientace hrobu též není příznačná pouze pro šňůrovou keramiku, může tedy jít, již vzhledem k povaze sekery, kupříkladu i o časně eneolitický pohřeb.

I když tedy jsou nálezy šňůrové keramiky při severozápadním úpatí Brd mnohdy provázeny nejasnostmi a pochybnostmi, lze podle stávající evidence pramenů považovat stabilní přítomnost nositelů kultury v dané oblasti za prokázanou. Sekeromlat z Bratkovic/Hluboše, nalezený poblíž přirozené spojnice mezi Hostomickou kotlinou a Příbramskem, říčky Litavky vinoucí se severojižním směrem mezi brdskými vrcholy, je tak možné vykládat různými způsoby. Může jít o doklad občasného, sezónního průniku do těchto míst, případně stopu po provozu na pravidelně užívané pravěké stezce, vyloučena není samozřejmě ani interpretace nálezu jako posledního pozůstatku po rozoraném hrobu, resp. mohyle šňůrové keramiky. Nepravděpodobná není ani vazba sekeromlatu na nejspíše neprofánní charakter blízkého Plešivce, přitahujícího pozornost svou dominantní polohou již od neolitu, soudě podle ojedinělých nálezů broušené industrie².

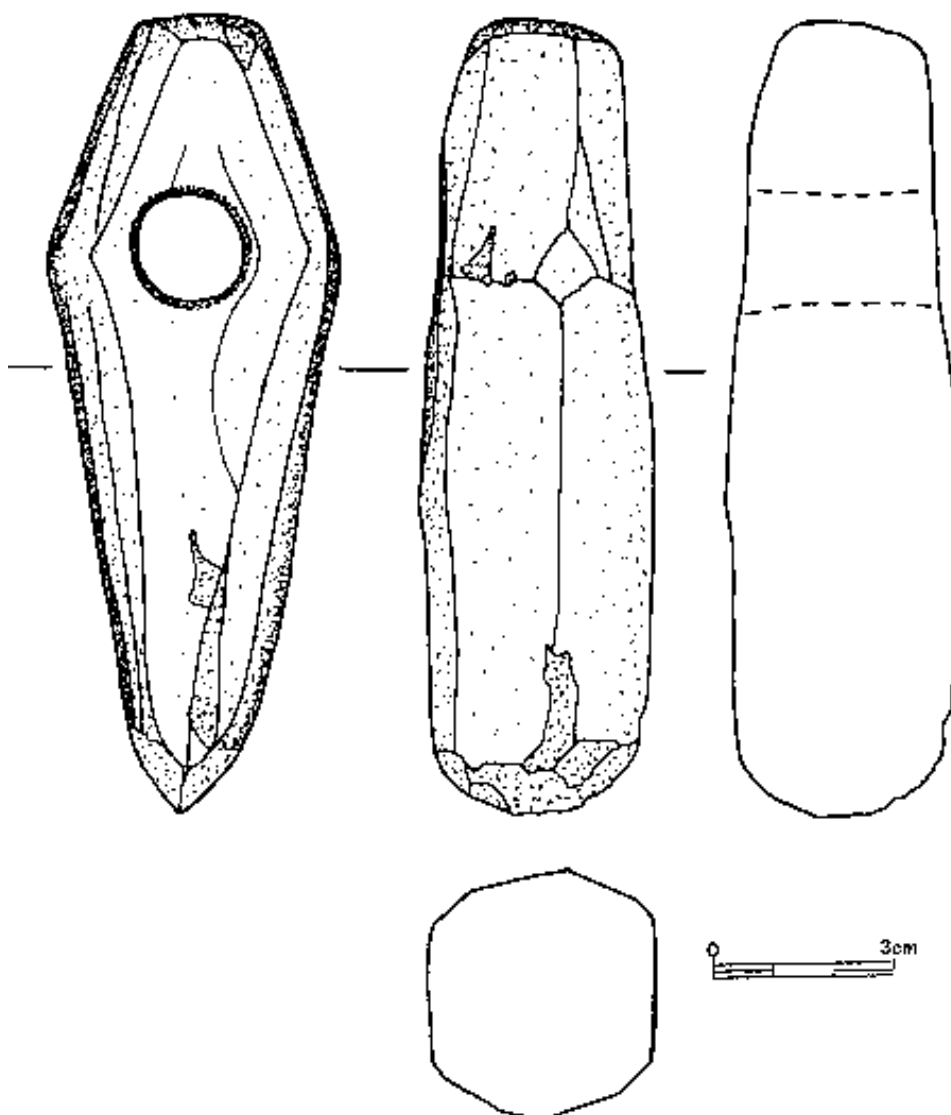
Pravěké sekeromlaty ve funkci hromových klínů

Věc by se tedy zdála jasná, navíc kamenné předměty víceméně nepodléhají zkáze jako keramika a kosti, jsou mimořádně rezistentní vůči povětrnostním vlivům, negativně na jejich zachování působí pouze různé půdní kyseliny (*Gerhard 2006*, 57)³. Tato na první pohled výhoda ovšem může mít fatální důsledky pro řešení otázky jejich původu právě kvůli popsané vlastnosti broušené industrie. Nejde pouze o to, že zejména v případě starších nálezů s minimálními nálezovými okolnostmi může docházet ke ztrátě původních údajů a vytváření pseudolokalit, v některých případech i úmyslně⁴ (srov. *Mildenberger 1969*, 2-3), daleko závažnější je obecně známá sekundární funkce broušené industrie jako hromových klínů, ochranných a léči-

2/ Nedávno byly publikovány dva předměty nalezené zde na počátku minulého století, z toho jeden evidentní neolitický (*Vokolek 2004*, 89, tab. 154:8,9), další je možno nalézt v inventáři Národního muzea pod čísly 6949, 6994, 8920, 9086, 9128, 9898 a 10149. Zpravidla jsou uváděny pod lokalitou Plešivec, někdy Jince, i když správné katastrální určení zní Rejkovice, okr. Příbram. Některé předměty jsou v inventáři muzea označeny jako „nordické“, což nevylučuje jejich eneolitické stáří. K problematice Plešivce se v poslední době vyjádřili *Motyková 1992*; *Čiverák et al. 2003*, 272-278 a *Křivánek – Kuna – Korený 2006*.

3/ O tom, že hrozba koroze kamenných předmětů nemusí být pouze teoretická, svědčí stav některých kamenných sekeromlatů z pohřebiště šňůrové keramiky v Praze-Jinonicích (srov. *Buchvaldek – Kovářik 1993*, tab. XII).

4/ Pěkným případem je údajné osídlení Skalky (německy Römersreuth) v chebském výběžku v době římské. Původ vesnice, přežívající údajně v německém názvu, byl „podpořen“ římsko-provinciálními nálezy v podobě lampičky, džbánu a mince, které takto uvedl do povědomí jejich nálezce, farář Anton Martius (1794-1876), zřejmě ovlivněný představami J. W. Goetha o starobylosti místa. Nálezy získal patrně v Porýní, nejspíše z Xanthen (*Laser 1960*). Až do tohoto kritického článku byly Martiem podvržené nálezy okolnosti bez výhrady přijímány.

Obr. 4. Mělnicko (?), fasetovaný sekeromlat. Obr. 2-4 kreslil L. Novák.

Abb. 4. Das Gebiet von Mělník (?), facettierte Streitaxt.

telských prostředků atp. Zájem tohoto druhu může být velmi časného data, soudě kupř. podle druhotně použitých neolitických seker v hrobech (např. ve Vikleticích; *Buchvaldek – Koutec-ký 1970*, 25, 222, Abb. 13:3), a velmi značného geografického rozsahu – víru v hromové kameny lze doložit po celé Evropě, ale kupř. i v Asii až po Japonsko. Hromové klíny dobře znali již staří Řekové, kteří je nazývali keraunion, pl. keraunia (podobně Římané ceraunus – ceraunia, píše o nich Plinius Starší) a považovali je za předměty opatřené magickou ochrannou silou, apotropaion. Ostatně vrhači blesků/kamenů byli vždy bohové považovaní v hierarchii za nejvyšší či jedny z nejvyšších – Zeus, Jupiter, Taranis, Thor. I ve středověku lze nalézt množství spisů pojednávajících o hromových kamenech a jejich moci. Tento pohled v lidových vrst-

vách přetrval i v době, kdy jej oficiální věda bez výhrad popírala, v česko-moravském prostoru až do počátků 20. století. Kupř. kamkoli na Slovácku zavítal I. L. Červinka, všude se setkal s tímto výkladem původu broušené industrie, přičemž z každé vsi vykupoval řádově desítky artefaktů. Šlo tedy o zvyk obecně rozšířený, mj. je známo, že se s nimi vesele kupčilo na jarmarcích a obcházeli s nimi podomní obchodníci – původ artefaktů pochopitelně nikoho nezajímal. Vzhledem k tomu, že byly většinou užívány jako ochrana proti blesku a umísťovány do trámův staveb, měly by být podezřelé zejména lokality buď bez jakýchkoli okolností či z intravilánů. Kromě zabezpečení staveb proti úderu blesku však byly používány i k ochraně výsevu a tudíž házeny do polí či na nich zakopávány, případně měly chránit či vyznačovat meze pozemků (Mildenberger 1969, 3-14; Sklenář 1999, 23-65). Teoreticky tedy i dnes na povrchu polí nalézaná broušená industrie, o jejímž vztahu k místu zpravidla nikdo nepochybuje, může pocházet úplně odjinud. Rozhodnout se pro některou z obou variant, buď stopu místní lidské aktivity či odjinud zavlečený „hromový klín“, je pochopitelně velmi těžké a zhusta záleží pouze na mimopramenném ovlivnění názoru toho kterého autora. U jihočeské broušené industrie je poučná interpretace Jana Eisnera (1885-1967) na jedné straně a Ladislava Hájka (1909-1987) na straně druhé. Zatímco J. Eisner (1923, 13-15) je opatrný při hodnocení jejího původu a významně připouští funkci broušené industrie coby hromových klínů, jsou pro generačně mladšího L. Hájka (1954, 116-117) víceméně bezpečnými doklady pobytu člověka na místě v mladší a pozdní době kamenné. Není vyloučeno, že se J. Eisner ve svém dětství s tímto zvykem ještě setkal, kdežto L. Hájek již nikoli, může tedy jít o podvědomě získanou zkušenost, která se promítá do výkladů každého archeologa.

Závěr

Sekeromlat z Bratkovice/Hluboše je prvním nálezem kultury se šňůrovou keramikou z příbramského okresu. Podle poměrně spolehlivých nálezových okolností byl nalezen roku 1913 někde poblíž Litavky, přirozené spojnice mezi Příbramskem a Hostomickou kotlinou, kde se ve vzdálenosti cca 12 až 15 km nalézají nejbližší lokality prokazatelně hrobového charakteru. Typologicky jde o sekeromlat českého typu, který se váže výhradně na nejmladší, lokální skupinu šňůrové keramiky v Čechách (tj. kolem 2600 př.n.l.). O původních souvislostech nálezů těžko spekulovat, může jít o poslední pozůstatek rozorané mohyly, stopu po pohybu mimo souvisle osídlenou krajinu. V potaz je třeba brát i dominantní a dodnes velmi přitažlivou siluetu Plešivce, který se nachází právě nad Litavkou na půli cesty mezi Bratkoviciemi a Hostomicemi, sekeromlat tedy může být indicií pro blíže neznámou neprofánní aktivitu. To vše by platilo v případě, kdy nelze vyloučit zacházení mnohem mladší, spojené s druhotnou funkcí pravěké broušené industrie jako prostředků ochranných a léčebných. Pak bychom pochopitelně měli co do činění pouze s pseudolokalitou. Tuto alternativu bohužel není možné vyloučit, stejně jako v případě ostatních neolitických a eneolitických ojedinělých nálezů broušené industrie, v poslední době publikované i z jižních a západních Čech (Buchvaldek 1992; Michálek 2000; Metlička – Řezáč – Turek 2007).

Prameny

Kniha přírůstků od roku 1896 do roku 1946. Sběrka dokumentace HM Příbram.
J.V. Bezděka 1954: Inventář muzejní sbírky. Sběrka dokumentace HM Příbram.

Literatura

Benková, I. – Prostředník, J. – Stolz, D. 2000: Několik pozdně neolitických a eneolitických nálezových souborů z Hořovicka, Archeologie ve středních Čechách 4, 47-57.
Böhm, J. 1927: Drobné prehistorické nálezy, Památky archeologické 35, 46-63.

- Buchvaldek, M. 1962:* Sekeromlat českého typu, Sborník Československé společnosti archeologické 2, 225-234.
- 1967: Die Schnurkeramik in Böhmen. Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica monographia 19. Praha.
 - 1986: Kultura se šňůrovou keramikou ve střední Evropě I. Skupiny mezi Harcem a Bílými Karpaty, Praehistorica 12, 1-160.
 - 1992: Šňůrová keramika na Plzeňsku, Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 8, 17-20.
- Buchvaldek, M. – Koutecký, D. 1970:* Vikletice, ein schnurkeramisches Gräberfeld. Praehistorica 3. Praha.
- Buchvaldek, M. – Kovářik, J. 1993:* Pohřebiště se šňůrovou keramikou v Praze-Jinonicích. Doplněk ke katalogu šňůrové keramiky v Čechách VI, Praehistorica 20, 119-174.
- Čtverák, V. et al. 2003:* Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.
- Dobeš, M. et al. 1991:* Katalog šňůrové keramiky v Čechách V. Bílinsko, Praehistorica 17, 75-145.
- Eisner, J. 1923:* Jihočeské mohyly, Památky archeologické 33, 1-37, 193-231.
- Fröhlich, J. 1993:* Pravěké a slovanské osídlení povodí Skalice, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 8, 35-48.
- Gerhard, S. 2006:* Beiträge zur archäologischen Quellenkritik an Beispielen aus dem Neolithikum und der Frühbronzezeit Südbayerns. Büchenbach.
- Hájek, L. 1954:* Jižní Čechy ve starší době bronzové, Památky archeologické 45, 115-192.
- Horáková-Jansová, L. 1951:* Eneolitické výšinné sídliště Malé Kolo na střední Vltavě, Archeologické rozhledy 3, 300-304.
- Hrala, J. 1964:* Chamský nález od Čími nad Slapskou přehradou, Archeologické studijní materiály I, 43-46.
- 1968: Eneolitické osídlení u Čími – Hrdličky na Příbramsku, Vlastivědný sborník Podbrdská 2, 171.
- Jansová, L. 1988:* Hrazany II. Das keltische Oppidum in Böhmen. Praha.
- Korený, R. 2006:* Historie osídlení Knínska. In: 820 let Knína 1186-2006. Nový Knín, 7-20.
- Korený, R. – Novák, L. 2004:* Hromadný nález z Nečína (II) a nový pokus o lokalizaci některých bronzů se sbírek Hornického muzea Příbram, Archeologie ve středních Čechách 8, 287-300.
- Křivánek, R. – Kuna, M. – Korený, R. 2006:* Hradiště Plešivec – preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality, Archeologické rozhledy 58, 329-343.
- Laser, R. 1960:* Zu den „römischen Funden“ aus Rommersreuth, jetzt Skalka, Kreis Aš (ČSR), Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 7, 265-273.
- Maličský, J. 1951:* Dvě sídliště ve Zdicích, Archeologické rozhledy 3, 161-164.
- Matoušek, V. – Turek, J. 1998:* Nález nádoby sídlištního typu šňůrové keramiky z vrchu Bacína, k. ú. Vinařice, okr. Beroun, Archeologické rozhledy 50, 359-374.
- Metlička, M. – Řezáč, M. – Turek, J. 2007:* Nálezy z období eneolitu v jihozápadních Čechách, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 20, v tomto svazku.
- Michálek, J. 2000:* Několik nových neolitických až eneolitických nálezů ze Strakonicka. In: Čech, P. – Dobeš, M. (eds.), Sborník Miroslavu Buchvaldkovi. Most, 159-162.
- Mildenberger, G. 1969:* Verschleppte Bodenfunde, Bonner Jahrbücher 169, 1-28.
- Motýková, K. 1992:* Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec, Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 8, 74-82.
- Pleslová-Štiková, E. 1969:* Nová eneolitická výšinná sídliště v západních a jižních Čechách. Archeologické rozhledy 21, 69-94.
- Sakař, V. – Sklenář, K. 1987:* Nástin vývoje pravěkého osídlení Podbrdská, Vlastivědný sborník Podbrdská 32/33, 5-20.
- Sklenář, K. 1990:* Pravěké nálezy na Sedlčansku. Archeologický místopis části příbramského okresu na východ od Vltavy v pravěku a rané době dějinné, Středočeský sborník historický 17, 5-80.
- 1999: Hromové klíny a hrnce trpaslíků. Z pokladnice české folklórní archeologie. Praha.
- Sklenář, K. – Sklenářová, Z. 2000:* Vejčitá nádoba šňůrové keramiky (?) ze Želkovic v okr. Beroun. In: Čech, P. – Dobeš, M. (eds.), Sborník Miroslavu Buchvaldkovi. Most, 229-232.
- Smejtek, L. 2000:* Pravěké výšinné sídliště ve Vestci, okr. Příbram, Archeologie ve středních Čechách 4, 31-46.
- Stolz, D. – Matoušek V. 2006:* Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku. Hořovice.
- Vokolek, V. 2004:* Katalog staré sbírky Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea. Fontes Archaeologici Pragenses 30. Pragae.

Miroslav Dobeš – Rastislav Korený: Streitäxte der Kultur mit Schnurkeramik in den Sammlungen der Museen im südlichen Brdy-Gebiet.

Der erste Fund der Kultur mit Schnurkeramik im Kreis Příbram wurde im Jahre 1913 bei Bratkovice/Hluboš unweit des Flusses Litavka gefunden. Es handelt sich um eine Streitaxt des böhmischen Typus, die an die jüngste lokale Gruppe der Schnurkeramik gebunden ist. Die Interpretation dieses Fundes ist schwierig, man kann nicht einen Zusammenhang mit der dominanten Lage des Berges Plešivec ausschließen. Die Streitaxt konnte auch eine Fernkommunikation zwischen den Gebieten von Příbram und Hostomice (wo in der Entfernung 12-15 km die nächsten Grabfunde dieser Kultur nachgewiesen sind) andeuten. man kann sich jedoch auch um eine Pseudo-Fundstelle handeln, im Falle, wenn der Fund sekundär als sog. Donnerkeil dienen konnte.

Deutsch von O. Chvojka